

מסורת הש"ס

א) [לנקט ע"ה עירובין קה. יומה פה: סוכה ממ. ז'יק אל: שבעות יג. מנחת 10: כבודות טו. כרימות 10: תורה כה. ב) [יבמות ט: קדושין ד: כ"ג נ"ג ט' שבעות יג. זבחים ממ. ו'חולין ע"ה כרימות כ"ג: א [יבמות כס"ג: ד] [מנחת] ט' [ע"ה] שבת קד. 10 [לנקט נ"ה] [מגילה 10 [לנקט ס"ה] [ח] [מגילה כג. [מגילה כ"ג] ט' [מגילה]

גילוי הש"ס

תוס' ד"ה ובתיב כל מלאכה בסוף הדבור שרי מלהות ל"ל מלה:

הגהות מהר"י

לנדר [א] נ"ה רבי יוסי אומר אינו כ"ך ר"י. כ"ל רבי יוסי הגלילי:

רבינו הגנאל

וחוב איתקש השבתת שאור לאכילת המין שאמרו שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וגו', ומשעה שנסארו לאכילת המין (ביום) [ב] ימים בערב[ה] החרהר לאכילת מצה, שאמרו כל מחמצת לא תאכלו וכו', ובתיב בערב תאכלו מצות וגו', ש"מ דבעינין שבתת שאור ביום קודם שבתת אכילת מצה, וכן דחיוב אכילת מצה ליל כ"ד הוא, ונמצא חז"ל שבתת שאור שהוא ב"ד, ואימא מצופא ב"ד, ופרקינן אף חלק כדקיימא לן אינו ורקין מיעוטין, ובא זה אף חלק יום י"ד חציו מותר וחציו אסור. רב נחמן בר יצחק אמר ביום הראשון, הראשון של יום טוב הראשון משמע, כלומר קודם יום טוב. ורייק מה דכתיב הראשון אדם, תולד, כלומר הראשון של אדם הראשון נולדה ולפי גבעות הלולת, ואקשינן עליה, אלא מנחה ולקחתם לכם ביום הראשון הכי נמי וכו', רבא אמר מהמא לא תשחת על יום טוב, וזבחי (וגו') לא תשחת את הפסח ועדיין הפסח קיים. (ושחיתו הפסח מן התורה). והמן שחיתת הפסח שהיא משעה שחית ולמעלה קאמר. [ועדיין המין קיים. והמן שחיתת הפסח משעה שחית לא ומעלה. אימא האי לא תשחת על המין כל חד וחד כי שחית בין שחית בשמנה שעות בין שחית ב' שעות בין שחית ב' שעות. וזמן שחיתת אביר רחמנא הוה מן ר' שפוח. יומא כרבא ואליבא דר' ישמעאל. ד"ע אומר ר"ה הוא אומר כל מלאכה לא יעשה, ומצינו בלפנין שהיא אב מלאכה, וליפך כיון שטעון שרפה או אפשר להשבתת שאור ב"ד"ע אלא מערב יום י"ט.

אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

השצתם שאור לאכילת המין. משעה שהזכיר שלא לאכול חמץ למה שהצתם שאור לא ימצא צבתיים כי כל אוכל חמץ: ואכילת המין לאכילת מצה. משעה שחייב לאכול מצה הזכיר שלא לאכול חמץ דכתיב כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות וכתוב בערב תאכלו מצה ואיסור חמץ והשצתם שאור משחטיה: אך חלק. אינו ורקין מיעוטין אלמא מקלם היום מותר ומקלמו אסור ומעמה י"ט לנו לחלק חציו לאיסור וחציו להיתר. ואיכא דאמר אף הוא מן גימטריא דאח"כ ש"ע גי' דכ"ה ומופס מ' תחת אל"ף וד"י צמקוס כ':

ראשון דמיעיקרא משמע. גלאו רומיא דקראי אהדדי משמע ראשון צמטמעות דקרא שהו י"ט קודם ללנו מצות דקרא כיון דכתיב שצעת ימים מצות תאכלו אף כיום הראשון ראשון קודם למעשה קאמר: הראשון אדם סולג. הקודם לאדם הראשון נולדת: הנה נמי ה"ה כפי' זהאי קרא גופיה שצעת ימים ודרוש נמי ראשון דומיא דשביעי: הפס נמי גבי לולב זהו הראשון למה לי: מראשון ושמיני נפקא. מדכתיב צבתי: שצתון מכלל דליקף לאו שצתון יניהו: על ענין ראשון. על ימים הקדומים לו דהיינו חולו של מועד: לא לנפוז רחמנא לא וי"ו. דמשמע ריבויא דמו לאיטרקין ה"ה למיעוט: אלא. קודם דפסח ומקרא קודם דסוכות ומלות לולב לא תופז לרז נחמן דהני ראשון דכתיב כהו לאו למשעומוהו קאמו אלא שמה צעלמא הוא דנקראו ראשון וכדננא דבי ר' ישמעאל: שצכר ג' ראשון. שציתת הרגל דפסח ושציתת הרגל דהג ונטילת לולב שנקראו ראשונים וכו לשלשה ראשון: לא שחטת על חמץ וגו'. ושחיתת פסח ומנה מתחלת שצע שהוא צ"ן הערבים שצכר נוטה חמה לצד שקיעתה. והכי אמרינן צפ' אמר להן הממונה (יומא כה:). ללוותיה דלצכרס מני משחרי כותלי דהיינו מחלות ואיך וגמרינן מינה דשחיתת התמיד מתחלת שצע וקשיא לן התם מתני' דתמיד נשחט שצע שעות ומחלה וי' ומשני לן שאני כותלי בית המקדש ללא מכווני רחבין מתחילין מאלד ולא משחחרי עד ש' ומחלה: ואימא כל חד וחד. יצער סמוך לשחיתתו מעט ואם שעה עד תשע יצערנו שצעת: וזן שחיתת קאמר רחמנא. לא חלקה תורה לישראל לזה זמנו ולזה זמנו הואיל וקבע על זמן ואיסורו שיהו צבל כלולס רבי אהרן קבע: שיהא א"כ מלאכה. וזו הצערה שלא לצורך היא והכתוב אסר מלאכה ביו"ט הלכך האי ראשון צבצבנה עשר קאמר: אך חלק. המיר לך הכתוב לשהותו מקלם יום ציעורו ואי יום ציעורו ציוס טוב מי שרי לשהוייה כלל הא איתקש כו' ואכילת מצה משחטיה ועל כרחק השצתת שאור כשחמץ וחסן לא נמשכת אך חלק דאי לאו אף איכא למימר ציוס הראשון צין השמעות

ה' דהא איתקש השבתת שאור לאכילת המין וכו'. צפרק כל שעה (לקמן כה:). יליף ר' יהודה לאכול חמץ מו' שעות ולמעלה שהוא צבל מעשה ור' שמעון פליג עליה ומחכה לא מני למיך מדי ללא הוקפה אכילת חמץ להצצתם שאור שמשש שעות ולמעלה אלא להצצתם שאור של שצעת ימים^א וקשה לרשב"א אמאי לא יליף כרת להשצתת שאור מדאיתקש לאכילת חמץ: למעוטי חו"ו שר מועד.

אמרויהו^ב קאיל לולב אינו ניטל צמדניה אלא יום אחד: בדתנא דבי ר' ישמעאל. אע"ג דכתיבי טובא^ג צהנן ג' מצות כתיבי כולו וכל הכתוב צמנהו אחד חשיבי מלד^ד ואין להקשות מנלן דמהי ג' ראשון דרשינן ואך ציוס הראשון לכדדרשינן דילמא הוא לכתיבי להך דרשא דמסמכיה דמהי דכתיבי צמקרא קודם דרשי כולו להך דרשא^ה: לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים. הקשה רשב"א היכי יליף מהכא דחמץ אסור מו' שעות ולמעלה והא זמן שחיתת הפסח אחר התמיד הוי ותמיד ששחטו לפני שעות פסח וכו' וזמן שחיתתו לא הוי מיד אחר שעות עז כד שחיתת הקרבת תמיד^ו וי"ל כיון דדיעבד אס שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם חשיבי זמן שחיתת מתלות ואיך: זמן שחיתת קאמר רחמנא. אע"ג דלמנת הוא ללא משחט על חמץ כל חד וחד כי שחית דלמרינן צפרק תמיד נשחט (לקמן סג. וסג) השוחט את הפסח על חמץ עובר בלאו^ז מ"מ כיון דלשכחן דהזכיר על ההצצתה והזכיר שלא לשחט פסח על חמץ צבצרה הוא שצומן שחיתת הזכיר על השצתה^ח: דברי ר' ישמעאל. תימה לר"י דתנא דבי רבי ישמעאל נפקא ליה מקרא אחריתא וצמנה דוכתיב^ט פריך מר' ישמעאל אמנא דבי רבי ישמעאל: (ואומר) כ"ה מלאכה ז"א תעשו. אע"ג דכשיתקף ויעשה גחלים נגאמו מותר דלמיר צפרק כל שעה (לקמן כו:). גבי ערלה ציטרה על גבי גחלים צדרי הכל הפת מותר ור"ה חמץ^י והא דתנן צפ' כל שעה (ד' כה:). לא יוקף צו תנור וכירסי היינו מדלנין אוק"י צבצרה הוא דקרא דתשציתו מיירי ככל ענין אפילו אינו לריך לגחלתו אי נמי כיון דמתחלת הצערה אינו יכול להנות ממנו אע"ג שיהא לו הנאה ממנו אחר כך אסור^{יא} כמו נדרים ונדבות שאין קריצין צי"ט למ"ד (צ"ה דף יט כ). אף על פי שיש צהן ממלכל הדיוט לכסוף^{יב} ומאן דשרי מלהנות^{יג} לחלק

עין משפט נר מצוה

כה א מיי פ"ה מהל' תמן ומלה ה"ל ח [פ"ב הלכה א:]

תורה אור השלם

1. שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם בי כל אכל מחמצת ונבדקה דפפש יהוא מעדת ישראל בבר ובאורח ידאר: שמות יב ט' 2. כל מחמצת לא תאכלו בכל מושבותיכם תאכלו מצות: שמות יב כ 3. בראשון בארבעה עשר יום לחודש צעיר תאכלו מצת עד יום תבואת הארץ לחודש צעיר: שמות יב יח 4. בראשון אדם תבדק ולפני גבעות חוללתי: איוב טו ז 5. ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרין וענף עץ עבה ועברי נחל וישחתם לפני יי אלהיכם שבעת ימים: ויקרא כג כ 6. שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשכרו שאר מבתיכם בי כל אכל חמץ ונבדקה דפפש יהוא משראל מיום הראשון עד יום השבעה: שמות יב טו 7. אך במושקע עשר יום לחודש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את זה: שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ויקרא כג לו 8. ביום הראשון מקרא קדש יקח לכם כל מלאכה עבדכם לא תעשו: ויקרא כג ז 9. יוצא הראשון אדמוני בלו באדרת שער ויקראו שמו עשה: בראשית כה כה 10. פסח כבוד מרום מראשון מקום מקדשנה: ירמיהו יב י 11. ראשון לציון תבה דגם ולידושלם מבשר אתן: ישעיהו מא כו 12. לא תשחט על חמץ דם ובחי ולא ילין לבקר וזכח חג תפסח: שמות כה כה 13. וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יקח לכם כל מלאכה עבדכם בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם: שמות יב טז

מוסף תוספות

א. דהכי כתיב מקרא "שבעת ימים שאור לא ימצא וכו' כי כל אוכל מחמצת" מוס' דאקשי דאקשי. ב. הראשון דאקשי מנייהו. ט. ג. ביום הראשון. ט. ג. היק בכשר שלש מצוות שאמרו בהן ראשון וכו' לשתיה ראשון. מוס' ר"פ. ה. כיון דר"ב אית בהו תרי שהן מקרא קדש מסבתא שאף השלישי כיוצא בהן. מ' הרי"ן. ועי' מוס' ר"פ. ו. דהיינו עשה אחת כדתנן מוס' ה"ל"ט. ז. [ו] ואם אין [א] כן. הבערת חמץ אמאי אסירא ביו"ט. מ' הרי"ן. י. דתחילת ההבערה שלא לצורך יו"ט. מוס' ה"ל"ט. יא. משום דיעקרום לשה גבוה, דכתיבי כי זכו משולחן גבוה קא זכו. ט. בירוש'.